

Su Poliatakalari Uzmani Yıldız, sorularımızı yanıtladı:

'SU KAYNAKLARI PLANLANMALI' (*)

'Ülkemizin su kaynakları planlamasından su hizmetleri yönetimine kadar mevcut sisteminin hızlı bir şekilde yenilenmesi gerekir. Bu yapılırken su kaynaklarının merkezi kamusal bir otorite tarafından planlanması ve tüm uygulamaların etkin bir kamusal denetime tabi tutulması kesinlikle gözden uzak tutulmamalıdır.'

Söyleşi: **Oktan ERDİKMEN**

Küresel ısınmanın sonuçlarının kendini iyiden iyiye hissettirmesi, büyük kentlerde içme suyu sıkıntılarının baş göstermesi, küresel su pazarını ülkemizde de tartışmaya açtı. İnsanın temel gereksinmesi olan su üzerine yürütülen pazarlıkları konu ile ilgili çalışmalarıyla bilinen Dursun Yıldız'a sorduk...

- Su üzerine küresel politikalar nasıl oluşturulmaya başlandı?

- Su üzerine küresel politikaların düşünce olarak yaklaşık çeyrek yüzyıl önce ortaya çıktığı ve şekillendirilmeye çalışıldığı görülüyor. 1992 yılında Dublin'de toplanan Su ve Çevre Konulu Uluslararası Konferans, suyun ekonomik bir meta olarak kabul edilmesi açısından önemlidir. Daha sonra bu politikaların kurumsal ayaklarının oluşması ise 1990'lı yılların ortalarına rastlıyor. 1996 yılında Fransa'da kendisini "Dünya Su Güvenliği İçin Çok Yönlü Uluslararası Bir Ortaklık olarak tanımlayan "Dünya Su Konseyi" Kuruluyor. Küresel su politikalarının en önemli aktörlerinden olan bu kuruluş 1997 yılından itibaren her üç senede bir Dünya Su Forumları'nı düzenliyor. Yine 1996 yılında Birleşmiş Milletlerin ve hükümetlerin, çok ortaklı bankaların, özel sektörün ve STK'ların yer aldığı "Küresel Su Ortaklığı " örgütü kuruluyor. Bu ortaklığın amacı da ulusal ve uluslararası düzeyde içme suyu ve arıtma sektörüne ilişkin çalışmaları küresel bir anlayışla yürütmek olarak belirleniyor. Bu ortaklık "Dünya Su Konseyi'nin politikalarının ülkeler düzeyinde benimsenmesi konusunda da çalışıyor.

- Su hizmetleri konusunda uluslararası düzeyde serbestleşme var mı?

- Hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi konusundaki çerçeve anlaşması olan GATS'ı 1994 yılında 125 ülke imzaladı. Hizmet ticaretini aşamalı bir şekilde serbestleştiren bu çerçeve anlaşma 1995 yılında yürürlüğe girdi. Bu anlaşma Çevre Hizmetleri başlığı altında "su iletim sistemleri ve atık su işleme"yi özel sektöre devredilmesi gereken hizmetler kapsamına almıştır. Aslında yerel yönetimler eliyle yürütülen hizmetlerin piyasaya açılması bu kapsamda yer alıyor. Böylece su işletmesi konusunda hizmet veren Çok Uluslu Şirketlerin önündeki engeller azalmış oldu.

- Su konusunda dünyada son yıllarda artan bir hareketlilik var. Bu neden kaynaklanıyor?

- Su konusunda dünyada artan bir hareketlilik var. Sebebi; sadece küresel ısınma sonucunda ortaya çıktığı ileri sürülen iklim değişikliğinin su kaynaklarına etkisi değil. Suyun, gelişmiş ülkeler ve küresel şirketler için 1990'lı yıllarda ilgi alanı ve başlıca gündem maddelerinden birisi olmasıdır. Diğer taraftan tüm dünyadaki su endüstrisi pazarının olası yıllık karının yüz milyarlarca dolar olarak açıklanması bu alana olan ilgiyi arttırmıştır.

(*) Cumhuriyet Strateji Mart 2008

Yine 2000'li yılların başında önemli dergilerde suyun yakın bir gelecekte dünyanın en büyük ve karlı iş olanaklarından birisi olacağı ileri sürülmesi ve yön gösterilmesi bu alandaki ticari hareketliliğin artmasında rol oynamıştır. En önemli neden ise pazarın çok büyük ve serbest ticarete açılmış olmasıdır.

- Bu hareketlilik gelişmekte olan ülkelere nasıl yansdı?

- 21. yüzyıl, dünya genelinde ve özellikle az gelişmiş ülkelerde su kaynaklarının nasıl yönetileceği üzerine uzun erimli strateji belirleme çabaları ile açıldı. Bu çabalar ve politikalar daha önce yapılan teorik ve kurumsal hazırlıklarla da birleşerek gelişmekte olan ülkelerin su politikalarına yön vermeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak da birçok ülkede özel su şirketlerinin işletmeye girmiş ve su hizmetlerinin bir bölümü özelleştirilmiştir.

Bu hareketlilikten az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin su kaynakları yönetimi politikaları ile birlikte kurumsal yapıları ve uygulamaları etkilenmiştir.

- Ülkemizde içme suyu hizmetlerinin özelleştirilmesi ile ilgili girişimler oldu mu?

- Evet oldu. Bunlar Antalya Belediye su işletmeciliği, İzmit, Çeşme Alaçatı ile Bursa su işletmeciliğinde imtiyaz anlaşmaları şeklinde ortaya çıkan örneklerdir. Ancak bu uygulamaların çok başarılı olduğunu söylemek mümkün değil. Suyun yaşamsal bir doğal kaynak oluşu ve sosyal açıdan taşıdığı önem bu uygulamaları zorlaştırıyor.

- Edirne'de basına yansıyan konudaki su pazarı nasıl bir pazar?

- Orada ortaya çıkan durum daha önce konuştuğumuz "su işletmeciliği üzerine küresel ölçekli politikaların" Türkiye'de uygulanmasına yönelik düşünce ve planları kapsıyor. Bu alandaki çok uluslu şirketler içme suyunda küresel ölçekli ince stratejiler ile çeşitli ülkelere kendilerine uygulama alanı arıyorlar. Ben bu pazarın en azından başlangıçta, 90 milyar dolara ulaşacağını düşünmüyorum. Bu hesap tüm belediyelerin su işletmeciliği dikkate alınarak yapılmış.

- Bu uygulamaların sakıncaları neler olabilir?

- Bu konuda çok çeşitli şeyler söylenebilir.Hizmetin kalitesinin düşeceği ve su ücretlerinin artacağı gibi Ancak bütün bunların yanında su işletmeciliğinin özelleştirilmesinin bence en önemli sakıncası, belediyelerin su ve atık su hizmetleri karşılığında toplanan gelirlerinin kamu finansman döngüsü yerine piyasa-borsa finansman döngüsünde hareket etmeye başlaması olacaktır. Dolayısıyla borsa siteminde dönen bu kaynak uluslararası mali sisteme ait bir unsur haline gelecektir. Bu durumda kamu hizmet alanı önemli bir finansman kaynağından vazgeçmiş olacaktır. Bunun yanı sıra su ücretlerinde artışlar ve yeterli ve temiz suya ulaşımında da zorluklar yaşanabilecektir.

- Mevcut politikalar ve yönetim sistemleri uygun ve yeterli mi?

- Hayır. Ülkemizin su kaynakları planlamasından su hizmetleri yönetimine kadar mevcut sisteminin hızlı bir şekilde yenilenmesi gerekir. Bu yenilenmede sitemin çok başlılıktan ve çok parçalı yapısından kurtarılması esas alınmalıdır. Yetki karmaşası ortadan kaldırılmalıdır. Sistemin hızlı ve verimli bir şekilde çalışmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Buna ihtiyaç vardır. Ancak bu yapılırken su kaynaklarının merkezi kamusal bir otorite tarafından planlanması ve tüm uygulamaların etkin bir kamusal denetime tabi tutulması kesinlikle gözden uzak tutulmamalıdır. Aksi takdirde bugün yaşadığımızdan daha büyük bir karmaşa yaşanır. Doğal ve mali kaynaklarımız verimsiz bir şekilde kullanılır.

- Öncelikli olarak ne yapılmalı?

- Çok kısa olarak öncelikle küresel politikaların ve etkilerinin farkına varılması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Bununla birlikte ülkemiz için en uygun politikaların uygulanabilmesi amacıyla gerekli siyasi iradenin oluşturulmasına çalışılmalıdır.